

Friska tag – en idéskrift om folkhälsa

Produktion

journalisterna.com på uppdrag av Nationella Healthy Cities nätverket

Text

Stig Meiton, Inger Söderlund, Karin Wennermark

Foto

Stefan Kauppi – omslagsbild

Ulf Palm sid 16, 18, 34, 38, 44

Trons sid 5, 15, 22, 26, 43, 44, 45

Merima Lulic sid 7

Frederik Tellerup sid 8

Håkan Røjder sid 8–9

Alexander Brandel sid 9

Miljöverkstaden sid 11–13

Trollhättans kommun sid 16, 17

Anders Jörneskog sid 20–21

Föreningen Ditt nya Hageby sid 23–25

Örebro kommun sid 27–30

Ingrid Allard och Thomas Möller sid 31–33

Karlstads kommun sid 35–37

Patrik Lindström sid 39–42

Grafisk form

Kalle Lund

Tryck

Xxxx xxxx, xxxx 2006

INNEHÅLL

Inledning	5
Malmö	7-10
Helsingborg	11-14
Trollhättan	15-18
Linköping	19-22
Norrköping	23-26
Örebro	27-30
Västerås	31-34
Karlstad	35-38
Falun	39-42
Östersund	43-46

Ett nät som stärker folkhälsarbetet

Healthy Cities är ett nationellt nätverk för hälsosamma städer. Det bildades 2004 och har än så länge tio kommuner som medlemmar: Falun, Helsingborg, Karlstad, Linköping, Malmö, Norrköping, Trollhättan, Västerås, Örebro och Östersund.

Nätverket ska

- arbeta för en god och jämlik hälsa för alla, genom att bidra till utveckling av tvärsektorielt lokalt folkhälsoarbete.
- stödja medlemskommunerna i deras utveckling av den lokala folkhälsopolitiken och det lokala folkhälsoarbetet
- medverka till implementering och metodutveckling för uppföljning av de nationella folkhälsomålen (se bakre pärmens insida)
- i sig självt och genom samarbete med andra nätverk, universitet, högskolor och myndigheter utgöra ett forum för kompetensutveckling
- vara en samarbetspart på den nationella välfärds- och folkhälsoarenan

Nätverket är medlem i the European Healthy Cities movement som organiseras av WHO. Prioriterade områden att samarbeta om internationellt är

- hälsokonsekvensbeskrivningar
- hälsosam samhällsplanering
- hälsosamt åldrande
- ökad fysisk aktivitet

Nationella Healthy Cities nätverket samverkar också med andra aktörer i Sverige, framför allt folkhälsoinstitutet och Sveriges kommuner och landsting.

Goda exempel från hela landet

I den här skriften beskrivs ett axplock av framgångsrika folkhälsoprojekt som genomförts – och fortfarande pågår – i de tio kommuner som direkt eller indirekt ingår i Nationella Healthy Cities nätverket.

Läs mer om Nationella Healthy Cities nätverket på www.healthycities.se

Six kommuner är medlemmar direkt i Nationella Healthy Cities nätverket, och fyra är anslutna via sitt Partnerskap för hållbar välfärdsutveckling. Partnerskapet är en organisation för sig, där också kommunernas bostadsföretag och några aktörer på nationell nivå deltar. Var och en av kommunerna har valt ett bostadsområde som utgångspunkt för ett folkhälsoarbete på bred front. Läs mer om partnerskapet på www.orebro.se/partnerskap.hallbarutveckling

Kontaktpersoner

olliann.lundberg@ostersund.se
kristina.harsbo@falun.se
anna.carin.widmark@karlstad.se
solveig.sandberg@vasteras.se
eva.jarliden@orebro.se
lisbet.paulsson@norrkoping.se
inger.karlsson@linkoping.se
tove.corneliussen@trollhattan.se
elisabeth.bengtsson@helsingborg.se
eva.renhammar@malmö.se

Ordförande

stefan.konradsson@ostersund.se

Koordinator

lana.svedevall@telia.com
 tel 063-51 07 84

Där polisen går in går våldet ut

Strax före jul 2005 ökade polisen sin närvaro på Malmös restauranger.

När det första kvartalet 2006 var till ända kunde man konstatera att det krogrelaterade våldet sjunkit med 14 procent jämfört med samma period 2005.

Om detta enbart beror på polisens närvaro eller om det är insatsen i kombination med de andra insatser som görs i Malmö, går inte att säga utan en ordentlig utvärdering.

Klart är i alla fall att i Malmö arbetar Malmö stad, polisen, tullen, sjukvården, länsstyrelsen, Svensk Handel och Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare med att i handling genomföra en omfattande tobaks-, alkohol- och drogföregångande strategi.

Strategin heter "En drogfri framtid" och omfattar en vision, en rad mål, insatsområden och åtgärder som ska genomföras från 2002 till och med 2010.

Ökad polisen närvaro minskar krogvåldet.

I närkamp med kontinenten

Klara dagar syns Köpenhamns siluett från Malmö hamn. Här är det nära till kontinenten.

Närheten till det övriga Europa gör att genom Malmö strömmar tobak, alkohol, narkotika och andra droger. De senaste åren har tillgången på alkohol och narkotika ökat och kurvan, som visar att allt färre röker, har vänt upp igen.

För att försöka hejda strömmen av alkohol, narkotika och tobak har sju myndigheter slagit sig samman och arbetar fram en strategi för att förebygga bruk av just det.

Strategin omfattar åren 2002–2010 och beskriver övergripande mål, insatsområden, organisation, ekonomi liksom uppföljning och utvärdering. Strategin kompletteras av riktlinjer för alkoholservingstillstånd, och för folkölsförsäljning, och av handlingsplaner liksom lokala måldokument och aktivitetsplaner.

De övergripande målen med strategin är att begränsa tillgängligheten och utbudet av tobak, alkohol och narkotika och andra droger, liksom att motverka skadlig alkoholkonsumtion, tobaksbruk och missbruk av narkotika och andra skadliga droger.

Vägen mot målen ser olika ut, en går via utbildning av krogpersonal.

– Vi håller dels tretimmars seminarier för extrapersonal på krogar där de får lära sig det väsentliga i alkohollagstiftningen, dels tvådagars utbildning för restaurangernas fast anställda. Då går vi djupare in på alkohollagstiftningen.

– Vi vill ha ett blomstrande krogliv i Malmö och kunna besöka krogar med god service, trevlig stämning, ordning och reda och dit många går. Så det utgår vi ifrån under kurserna och diskuterar hur vi med stöd av alkohollagstiftningen kan nå dit.

Det säger Mats Glans, projektledare för krog nätverket i Malmö stad.

– Krogen är en viktig arena för den alkoholpolitik vi har idag här i Malmö. För här är tillgängligheten stor, vi har ju i praktiken inga åldersgränser heller; för kan man inte köpa ut på systemet, kan man ju lätt åka över Sundet och handla i Köpenhamn.

Det handlar om att få folk att dricka lagom mycket. Forskning visar att under en alkoholhalt på 0,55 – 0,6 promille frigörs dopamin och alstras vällustkänslor, över den gränsen ökar riskerna för att man ramlar, blir aggressiv och tar till våld.

På krogarna i Malmö försöker man se till att fyllan aldrig

Öresundsbron har fört kontinenten närmare Malmö. Med bron kommer också tobak, alkohol och narkotika. Som motkraft engageras bland andra nattvandrande föräldrar.

Målet är att kroglivet ska blomstra och att folk ska dricka med måtta.

går över styr. Varje år erbjuds 300 kroganställda utbildningen och får där lära sig se tecken på när gäster börjar bli alltför fulla, de lär sig säga nej till gäster som redan är för fulla, de lär sig konflikthantering. Under kurserna talar man, som Mats Glans säger, om företeelser som känns självklara när man talar om dem.

En tredje utbildningsdag med fokus på narkotika kan hakas på de två, eller genomföras fristående.

Parallellt med utbildning av personalen har också polisen intensifierat sitt arbete med att arbeta förebyggande på krogarna.

– Vi gör besök inne på krogarna och kontrollerar att de håller serveringen på den nivå som alkohollagen föreskriver. Men vi kontrollerar också gatorna utanför krogarna flera gånger per kväll eftersom gatuvåldet är en del av det krogrelaterade våldet. Det säger Bengt Hersler, chef för närpolisgruppen i Malmö city.

– Vi har bevakat krogvåldet i många år, men nu intensifieras arbetet, och vi har också noterat en minskning i antalet misshandelsfall och våldsbrott. Nu slår vi oss inte för bröstet för det, men vi tror på ett ännu mer utbrett samarbete mellan oss och krogarna, eftersom alla har nytta av att få en mer lagom nivå på drickandet.

Och metoden som sådan, att samhällets aktörer går samman för ett gemensamt mål, den har visat sig starkt kunna minska det krogrelaterade våldet.

Malmöns arbete mot droger svarar mot folkhälsomål nummer tre: Trygga och goda uppväxtvillkor, och mot mål nummer tio: Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande.

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Malmö

Malmö stad har sedan mitten av 90-talet arbetat offensivt för att utveckla välfärds- och folkhälsoarbetet inom kommunens verksamheter. Folkhälso-, vård- och omsorgsberedningen svarar för den politiska ledningen av folkhälsoarbetet. Inom stadskontoret finns en folkhälsoenhet med uppdrag stödja och stimulera utvecklingen av välfärds- och folkhälsoarbetet i kommunen. Ett stort antal kommunövergripande strategier och handlingsplaner inom området är politiskt antagna och konkreta insatser pågår.

2004 antog Malmö kommunfullmäktige handlingsplanen "Välfärd för alla – det dubbla åtagandet" med syfte att förbättra situationen

i Malmö gällande fattigdom, segregation och brottslighet samt värna om en fortsatt ekonomisk tillväxt.

Målet är att öka välfärden för grupper som idag är socialt och ekonomiskt utsatta. Sedan 2002 har årliga välfärdsredovisningar, som bygger på de elva nationella målområdena, presenterats för kommunfullmäktige.

Folkmängd 31 december 2005: 271 271.

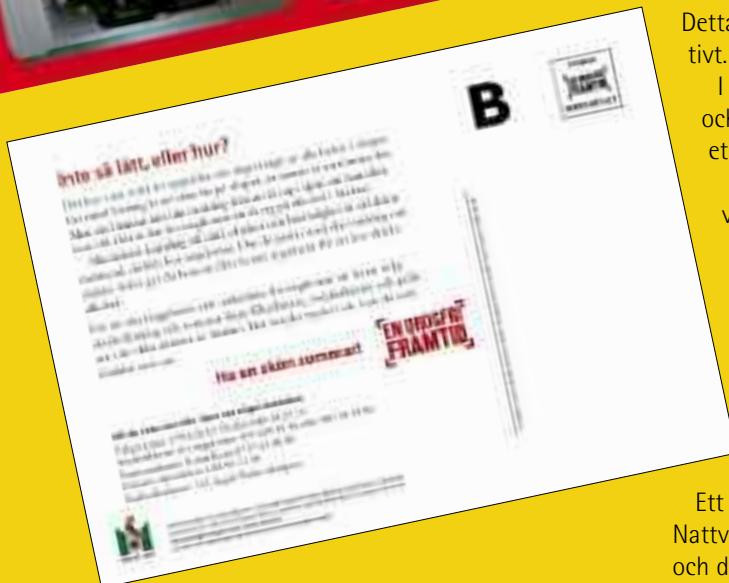
Ohälsotal 2005: 39,4 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 8,8 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18–24 år, 2005: 9,0 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.malmo.se/folkhalsa

Också på gång i Malmö...

Föräldrarna är nyckelpersoner

Föräldrarna är de viktigaste personerna när det gäller att hindra ungdomar att för tidigt komma i kontakt med sprit, och hindra dem från att suppa sig fulla på helger och skolavslutningar.

Nära kontakter med föräldrar är därför en viktig del i den drogforebyggande strategin.

På skolorna i Malmö bjuds föräldrarna in till möten på skolorna där de får information om droger och att känna igen signaler på droganvändning. I en del av Malmö arbetar man med programmet "Mångkulturellt föräldraskap" som syftar till att föräldrar från olika kulturer ska få kunskap om tonårstiden och om vilka gränser och normer som gäller i samhället.

Föräldrar erbjuds också olika former av föräldrautbildning, som COPE tagit fram. COPE är ett kanadensiskt föräldrautbildningsprogram för att ge föräldrar verktyg att hantera sina barns beteende och som stärker dem i sitt föräldraskap.

I projekt "Positiv Självkänsla" utbildas skolpersonal och föräldrar i konflikthantering, gränssättning och kommunikation. Detta för att barnens självkänsla ska kunna utvecklas positivt.

I en del högstadieskolor används studiematerialet "Ung och Kung", som nykterhetsrörelsen tagit fram och som är ett studiematerial i konsten att vara tonårsförälder.

Alla föräldrar i Malmö får också skriftlig information; vykort i samband med skolavslutningen, midsommar, jul och nyår och dessutom ett häfte med rubriken "Alkohol, droger och våra tonåringar – hur gör vi?"

Budskapet på vykortet är bland annat att föräldrar inte ska köpa ut alkohol åt sina barn, att de ska prata med dem om droger och om att ringa polisen när man misstänker att någon langar alkohol eller droger. Och så förstås, att det är viktigt att vara förälder och att alltid finnas där för barnen.

Ett exempel på föräldrar som "finns där" är nattvandrarna. Nattvandrande föräldragrupper finns i de flesta stadsdelar och de möter för det mesta uppskattning av både barn och vuxna.

Undervisning med fingrarna i jorden

Om 25 år står träden i Bruces skog, strax öster om Helsingborg, höga och vajar i vinden.

Under våren 2006 planterade 1 200 barn, de flesta av kommunens alla fjärdeklassare, träden; hassel, lönn, bok och körsbär bland annat.

Bruces skog tillkom sedan adjunkten Sven-Ingvar Bruce vid sin död 2001 testamenterat pengar till Helsingborgs stad för att köpa in mark och på den skapa ett strövområde för helsingborgarna.

Strövområdet är klart och fjärdeklassarna har hjälpt till att plantera träden som ett led i projekt Barnens skog som drivs av Miljöverkstaden.

Miljöverkstaden ger handfast miljöundervisning utanför skolan, men ger också barnen en inblick i hur närsamhället fungerar, det närsamhälle som barnen en dag ska ta över.

Miljöverkstaden finns centralt i Helsingborg.
Där får barn och vuxna handfast miljöutbildning.

Här blir kretsloppet verklighet

1989 avsatte politikerna i Helsingborgs kommunfullmäktige pengar för utökad miljöundervisning i skolorna. Verksamheten har utvecklats genom åren, Miljöverkstaden är nu en pedagogisk avdelning inom den tekniska förvaltningen och vänder sig i första hand till elever i grundskolan.

Miljöverkstaden är inte bara en avdelning, den är i högsta grad en fysisk realitet och finns i och kring flera hus i Jordbodalen, som skär igenom Helsingborgs landborg, centralt i staden.

I ett gammalt stenhus kallat Gubbhyttan ges undervisning i natur och miljö. Här kan eleverna också få experimentera med elektricitet.

I ett nybyggt hus, kallat Kretshyttan, får eleverna veta allt om kretsloppet och kompostering. Själva huset är en del i kretsloppet eftersom det är byggt av återvunnet byggnadsmaterial och målat med miljövänlig äggoljetempera. I husets växthus blir vattnets kretslopp tydligt eftersom man där renar vattnet biologiskt. I anslutning till Kretsloppshuset finns odlingslotter där barnen själva kan så och skörda.

I Sinnenas gård kan barnen vandra runt och upptäcka vad som till exempel döljer sig under rhododendronbuskaget. Här

finns också en eldstad för korvgrillning eller för smide. I en rök och i en jordugn kan man laga mat tillsammans.

Den senaste attraktionen på Dropp in är saltvattensakvarier där livet i Öresund visas upp med fiskar, sjöborrar och andra djur. En del av djuren kan barnen till och med få klappa.

Dropp in är ett spännande informationsställe om vatten där Miljöverkstaden undervisar klasser. Hur ser utomjordingar på vår planet? Det får eleverna en bild av i den multimedia-show som visas på Dropp in. Mer handfast blir det när barnen får experimentera med vattnet.

Till Miljöverkstaden bjuds elever i grundskolan in tillsammans med sina lärare, för att arbeta tillsammans under ledning av en av verkstadens pedagoger. Klasserna får välja bland de teman verkstaden erbjuder, som; tamdjur, stranden, fåglar, smådjur, naturteknik, återbruk, vatten och träd – och många fler.

Miljöverkstaden har också en rad kretsloppsprojekt som vart och ett vänder sig till de olika årskurserna från årskurs två till och med årskurs åtta.

De yngsta eleverna, de i tvåan, får arbeta med sinnesupp-

Genom att känna, lukta och experimentera får barnen inblickar i vattnets väg genom naturen och staden.

Det är barnen som ska ta över. På Miljöverkstaden får de öva lärdomar för framtiden.

levelser bland växter och djur i projekt "Lust att odla". Treorna undersöker vad som händer med vårt avfall i projekt "Sopor i retur".

Barnen i årskurs fyra undersöker träd och planterar skog – liksom de 1 200 barnen gjorde i Bruce's skog i maj 2006. Och projektet heter "Barnens skog".

Femmorna får lära sig vara rädda om allt vatten på jorden i projekt "Livsviktigt vatten". Sexorna studerar kommunikationer och hur man reser energisnålt i projekt "Res klokt". Riktigt energisnålt är det ju att cykla, och "Cykla rätt" heter sjuornas projekt.

Åttorna slutligen får undersöka hur vårt avfall kan utnyttjas i kretsloppet i projekt "Organiskt avfall".

Än finns inga projekt för niondeklassarna, men det kommer.

– Kanske ska de få titta på trafikplanering, säger Klas Nyberg, verksamhetschef för Miljöverkstaden.

– Det vi gör här är egentligen en övning i demokrati. För att få en fungerande stad måste vi ha befolkningen med oss, här får barnen lära sig hur staden fungerar; hur vi gör med vattnet, med soporna, med resorna. Vi studerar vår närmiljö och undervisar i hjärtats, handelns och tankens kraft – det praktiska hänger ihop med det teoretiska.

– I skolan ska man ju lära för livet, vi lär dem att leva livet i staden.

Miljöverkstaden svarar mot folkhälsomål nummer fem: Sunda och säkra miljöer och produkter.

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Helsingborg

Folkhälsoarbetet i Helsingborgs stad har sedan 1999 inspirerats av medlemskapet i Världshälsorganisationens (WHO) europeiska nätverk Healthy Cities.

Helsingborg följer den gemensamma strukturen och arbetar med att; skapa politiskt engagemang, samla statistik och kunskaper om staden, utveckla tvärssektoriella planer, samt engagerar sig i nätverk på lokal, nationell och internationell nivå.

Det strategiska folkhälsoarbetet är organiserat i kommunstyrelsens förvaltning, avdelning för Hållbar utveckling. En särskild tjänst finns inrättad för samordning av arbetet.

Folkmängd 31 december 2005: 122 062.

Ohälsotal 2005: 42,3 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 7,3 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18–24 år, 2005: 7,9 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.helsingborg.se

Helsingborg tidigt ute i WHO:s nätverk

Redan 1999 gick Helsingborgs stad med i världshälsoorganisationens, WHO:s, europeiska nätverk Healthy Cities. Nätverket arbetar för att lokalt uppmuntra och främja planer för ökad hälsa och för hållbar utveckling. I nätverket ingår över 1 200 städer i 30 länder i Europa.

När så det svenska Healthy Cities-nätverket bildades i januari 2004 var Helsingborg en av initiativtagarna. Det nationella nätverket arbetar för att förverkliga de nationella folkhälsomålen.

Att staden ingår i dessa nätverk genomsyrar många aktiviteter inom kommunen; den fysiska planeringen tar hänsyn till folkhälsomålen, för den äldre befolkningen arbetar man med hälsosamt åldrande, och man genomför hälsokonsekvensbeskrivningar.

Hälsokonsekvensbeskrivningar innebär att inför vissa kommunala beslut görs en analys om hur beslutet kommer att påverka medborgarnas hälsa, negativt eller positivt.

I WHO:s europeiska nätverk Healthy Cities ingår 1 200 städer i 30 länder i Europa. Helsingborg gick med där redan 1999, och var sedan en av initiativtagarna till det nationella Healthy Cities nätverket i Sverige.

Samlat grepp för kvinnofrid

Redan på 1200-talet stiftade Birger Jarl lagar om kvinnofrid, men fortfarande idag blir kvinnor utsatta för fysisk och psykisk misshandel av sina män eller andra närstående.

Vid årsskiftet 2006–2007 beräknas en ny kvinnofridslag träda i kraft, en lag som tvingar landets alla kommuner att ge hjälp och stöd åt utsatta kvinnor.

I utredningen, som ligger till grund för förslaget till den nya lagen, har man tittat på Trollhättan. Där har man tagit ett helhetsgrepp för att komma till rätta med våldet mot kvinnor och tillsatt en tvärgrupp för kvinnofrid.

I kvinnofridsgruppen finns representanter för kommunen, hälso- och sjukvården, polisen och frivården och den är en av pusselbitarna i arbetet mot könsrelaterat våld.

Andra pusselbitar är kommunala kriscentrum för kvinnor, och kommunala kriscentrum för män. Inom socialtjänsten, äldre- och omsorgsverksamheten finns utbildade kvinnofridsinstruktörer. För att öka kunskapen om hedersrelaterat våld har en handbok tagits fram, och dessutom får skolans personal utbildning i ämnet.

Arbetet för kvinnofrid i Trollhättan står modell för arbetet med en ny kvinnofridslag.

Ett föredöme på flera fronter

Redan 1983 började arbetet för kvinnofrid i Trollhättan, då en kommunal kvinnojour startades. Därmed var kommunen en av de första som med anställd personal drev en kvinnojour, som ju oftast drivs av frivilliga krafter.

Idag är Trollhättan ett föredöme genom att arbeta tvärsektionellt för kvinnofrid.

– Vi har en engagerad personal och engagerade politiker, det är våra framgångsfaktorer, säger Gerd Holmgren, enhetschef för kommunens Kriscentrum för kvinnor.

– Vi ser det som en folkhälsofråga eftersom våld mot kvinnor orsakar långa sjukskrivningar och kostar samhället mycket pengar, vi ser det inte enbart som ett socialt problem.

När kvinnofridspropositionen antogs av riksdagen 1998, och därmed skrivningen om förebyggande åtgärder för att motverka våld mot kvinnor, bildade man i Trollhättan en grupp tvärs över myndighetsgränserna. Med i gruppen finns representanter för kommunen, hälso- och sjukvården, polisen

och frivården – och den fick namnet Kvinnofridsgruppen. Gruppen samordnar och följer upp arbetet för kvinnofrid och tar initiativ till aktiviteter.

År 2000 antogs ett kommunalt handlingsprogram, vars övergripande mål var: Att åstadkomma en ändrad attityd till våld mot kvinnor. Att verka för att kvinnor själva ska få bestämma över sina liv och kunna leva utan rädsla. Att snabbt, kraftfullt och samordnat ge stöd till kvinnor som utsätts för våld i sina relationer. Och att se till att män som misshandlar får hjälp att komma bort från det beteendet.

Handlingsprogrammet är nu genomfört och resultatet är imponerande.

Förutom kvinnofridsgruppen finns ett kriscentrum för kvinnor i kommunens regi samt ett resurscentrum för kvinnofrid. Detta Resurscentrum för kvinnofrid i Väst är en resurs och utbildare för de av kommunens personal som kommer i kontakt med misshandlade kvinnor.

Kriscentrum för kvinnor består av två olika delar, dels ett

Gerd Holmgren (t h), som är enhetschef för kommunens Kriscentrum för kvinnor, tackar engagerad personal och engagerade politiker för framgången.

När myndigheter samverkar nås de bästa resultaten i arbetet mot kvinnovåld och hedersrelaterat våld.

skyddat boende för kvinnor och deras barn, där barnen också erbjuds krissamtal, dels en öppen mottagning där man tar emot kvinnor för samtal efter tidsbokning.

Ett kriscentrum för män finns också sedan 2004. Där får män råd av erfarna socialarbetare och syftet är att ändra männens våldsamma beteende. Kriscentrum för män bedrivs inom socialtjänstens ordinarie verksamhet.

Från 2007 kommer det att finnas en heltidsanställd person på Kriscentrum för män, och verksamheten ska då tillhöra enheten Kriscentrum för kvinnor, män och barn.

Ett kriscentrum för barn är under uppbyggnad. Där ska en barnsamordnare anställas för att stärka barnperspektivet i kommunen.

Kvinnofridsinstruktörer är den fjärde delen i helheten. Kvinnofridsinstruktörerna är personal med spetkompetens på arbetsplatserna, hos polis, socialtjänst, inom primärvården och inom äldre- och omsorgsverksamheten. Deras uppgifter är att hålla kollegorna uppdaterade inom kvinnofridsområdet och att verka för att det finns en policy för kvinnofridsfrågor.

För att komma till rätta med hedersrelaterat våld har en handbok tagits fram och dessutom får skolpersonal utbildning för att öka kunskapen om hederskultur.

Nästa steg i arbetet med kvinnofrid i Trollhättan är att

revidera den gamla handlingsplanen för kvinnofrid. Målet är fortfarande att de olika myndigheterna och organisationerna i kommunen ska samverka för att minska våldet mot kvinnor, och för att skydda och hjälpa de kvinnor och barn som utsätts för våld.

Kriscentrum ska fortsätta att utvecklas, och nu ska samarbetet vidgas till att också gälla mellan myndigheterna och kommunens frivilligorganisationer.

- * Allt fler kvinnofridsinstruktörer ska utbildas på arbetsplatserna för att kunna ge stöd åt misshandlade kvinnor och flickor.
- * En barnsamordnare ska tillsättas för att barn som bevittnat misshandel snabbt ska få stöd.
- * För män som misshandlar ska ett behandlingsprogram tas fram.

Man vill också utveckla ett samlat kris- och resurscentrum för kvinnor, män och barn, och via det kunna erbjuda andra kommuner stöd för att utveckla arbetet för kvinnofrid.

Slutligen ska man genom undervisning i skola, i föräldralivet och till allmänheten skapa opinion mot relationsbetingat våld och mot hedersrelaterat våld.

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Trollhättan

I Trollhättan finns sedan 1995 ett Folkhälsoråd under kommunstyrelsen. Det består av fem politiker, varav tre sitter i kommunstyrelsen och två i landstingets Hälso- och Sjukvårdsnämnd för region Trestad samt 15 tjänstemän. Kommunalrådet (s) är ordförande.

Kommunen har avtal med regionen om 50-procentig delfinansiering av folkhälsoarbetet. En folkhälsosamordnare är anställd och finns på kommunstyrelsens förvaltning, folkhälsosamordnaren är också sekreterare i rådet.

I Trollhättan finns en hälsopolitisk handlingsplan för åren 2004 –

2007. I den är följande områden prioriterade: Att förebygga drog-användning, att förebygga brott, att främja kvinnofrid och att öka den fysiska aktiviteten hos befolkningen. Särskilda handlingsplaner är framtagna för att förebygga drogmissbruk, för ökad trygghet och för kvinnofrid.

Folkmängd 31 december 2005: 53 302.

Ohälsotal 2005: 43,5 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 8,5 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18–24 år, 2005: 13,9 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.trollhattan.se

Också på gång i Trollhättan...

Tryggare kan alla vara

I Trollhättan ska alla innevånare känna sig trygga vid alla tider på dygnet. Det har kommunen som mål för sin trygghetsplan.

För att nå dit uppmuntrar man bland annat frivilliga organisationer som arbetar för att öka tryggheten i samverkan med de berörda myndigheterna.

I bostadsområdet Kronogården pågår ett sådant samarbete mellan frivilliga och myndigheterna.

– Vi har haft en del oro i Kronogården, omflyttningen är stor, många står utanför arbetsmarknaden och andelen invandrare är drygt 60 procent, säger KG Elf, som är chef för kommunens avdelning för arbetsmarknadsstöd, där också integrationsenheten ligger.

– Vi hade också bekymmer med rån, väskryckningar och gängslagsmål i stadsdelen, så då tog politikerna initiativ till projektet "Trygg i Trollhättan".

Målet med projektet är att markera närvaro i området och på så sätt minska våldet och oron.

En projektledare är anställd i projektet och han bygger kontaktnät och hittar samarbetsformer med föräldrar i området, med skolorna och med föreningar.

– Det finns en pappaförening i Kronogården, föreningen är bildad av papporna själva, ett 30-tal män som träffas och gör nattvandringar, men som också är föräldrarepresentanter i olika sammanhang.

Pappaföreningens medlemmar besöker också de två skolorna i området, dels Magnus Åbergsgymnasiet, dels låg- och mellanstadieskolan Kronogårdsskolan och är extra vuxenresurser till elevernas stöd.

Ur pappaföreningen har Ungdomskommittén bildats. Ungdomskommittén ordnar nu olika aktiviteter i Kronogården, efter ungdomarnas egna önsknings; det kan vara dans, eller fotboll, eller en innebandyturnering. Över 60 ungdomar är aktiva i Ungdomskommittén.

– Det viktiga är att de är emot bråk och som tack för hjälpen bjuder kommunen ungdomarna på gymkort och på lokal.

Samarbetsformerna i Kronogården har spridit sig som ringar på vattnet; pappaföreningen samarbetar också med föreningen "Grannsstöd i Trollhättan", som i sin tur också samarbetar med polisen och kommunen.

– Vi försöker samverka med alla, med föreningarna, med kyrkan och med frikyrkorna i området, säger KG Elf.

Samverkan och ett tätt förgrenat nätverk av boende och föreningar i området har också gett resultat.

– Ja, det märks, polisen har noterat minskad brottslighet och pappaföreningen känner sig nästan överflödiga, säger KG Elf.

Trygg i Trollhättan svarar mot de tre första folkhälsomålen; 1. Delaktighet och inflytande i samhället, 2. Ekonomisk och social trygghet, och 3. Trygga och goda uppväxtvillkor.

Järnåldern återuppstår

För 2000 år sedan brukade människor marken i Tinnerö, sydväst om dagens Linköping.

De byggde sina bosättningar, brukade sina åkrar, lät djuren beta i hagarna under ekarna och de begravde sina döda i gravrösen.

Det var järnålder och människorna här levde i välfungerande samhällen som hade kontakter både med sina grannar och med andra folk. Spåren efter dem finns kvar än idag; de stenmurar som inhägnade djuren, ett 60-tal boplatslägen som idag mest är terrasser i naturen, mer än 600 stensatta gravar, 3 000 åkrar som idag syns som svackor eller ytor röjda från sten, vägar, brobankar.

Nu restaureras marken, så att den åter ska bli som då för 2000 år sedan, med åkrar, betade hagar och stigar under ekarna. Så får Linköpingsborna en grön oas att finna frid i och hämta kraft ifrån.

Naturresevat ger frid i själen

När Linköpings garnison lades ner 1996 frigjordes ett stort område nära centrala Linköping. Runt området hade staden vuxit, nu kunde också det som kallas övningsområdet infogas i staden.

Här planerar man nu för nya bostadsområden, men en stor del av området är av riksintresse för sina natur- och kulturmiljövärden.

690 hektar av området planeras ingå i kultur- och naturreservatet och nu pågår arbetet med att restaurera området.

Få områden i Sverige kan uppvisa en sådan rikedom på fornlämningar från främst romersk järnålder som Tinnerö. Under 1600-talet var stora delar av området ängsmark under Linköpings kungsladugård och då fanns även en kunglig jaktpark med dovhjortar i den norra delen av området. Ängsbruket fortsatte fram till tidigt 1900-tal under Sturefors gods och under 1900-talet har området varit militärt övningsfält.

– Vi vet att marken här brukats även före järnåldern, det finns spår både från bronsåldern och från stenåldern, ja folk har bott här i 7000 år. Det säger Anders Jörneskog, kommunekolog och ansvarig för restaureringen av naturreservatet.

Under 1900-talet har alltså militären hållit till här och få i Linköping har känt till området, i alla fall har få använt sig av det, så en av de första åtgärderna har varit att göra området tillgängligt för allmänheten.

Tretton vägar leder in i reservatet, de förses med parkeringsplatser och informationsskyltar.

– Vi arbetar också med ett guideprogram tillsammans med det ideella föreningslivet, främst föreningen Linköpings Ekopark, som anordnar olika typer av vandringar i området; kulturvandringar, fladdermussafari, fågelskådning, men också möten med ursprunglig musik som kulning och näverlursblåsning.

Omkring en tredjedel av reservatet har betats in till nutid och i den delen ska betande djur fortsätta att hålla landskapet öppet. Även angränsande marker restaureras, stänglas och ska åter betas. Och betesdjur finns; drygt 200 kor, 300 tackor med lamm, ett tiotal hästar, några linderödssvin som tjänar som markberedare. Linderödssvinet är ett äldre svenskt lantrassvin och påminner om de svin som gick här på järnåldern.

Genom reservatet löper ett antal stigar, som nu skyltats upp och som går att följa med hjälp av foldrar och kartor. Följer man stigarna kan det hända att man kommer fram till Rosenkällasjön som ända tills nyligen mest var åker och granodling, men nu är en sjö igen. Här finns flera fågeltorn, parkeringar och en brygga ut i sjön där det är lätt att ta sig med rullstol. Där finns rastbord och grillplats med ved.

– I en annan del av området ordnar vi ett pedagogiskt

Naturresevatets kor håller landskapet öppet, men fyller också ett pedagogiskt syfte för skolklasser på studiebesök.

Under ekarna får både människor och djur sinnesro.

centrum, med eldstäder och fasta grillplatser. Hit är både "Ur och skur-dagis" och doktorander – och alla andra – välkomna, säger Anders Jörneskog.

Det pedagogiska får sitt också i den nya ladugården för reservatets kor. Ladugården har försetts med läktare för bland annat skolklasser på studiebesök. Två överblivna militära hangarer har byggts om för vinterstallning av områdets får.

Utvecklingsstörda vid ett gruppoende i området har fått ta hand om att hålla en del av området öppet med hjälp av 60 tackor. De klipper också gräs och ser till att områdets grillplatser är försedda med ved. Arbetslag med långtidsarbetslösa har också fått sysselsättning med restaureringen och arbetar med röjning och gallring.

Mycket är gjort, men mycket återstår att göra innan hela reservatet är rustat och återfört till ett betat mosaiklandskap, dominerat av ekar. Någon gång mellan 2009–2012 ska restaureringsfasen vara klar.

Att mycket återstår förstår man när man vet att spåren efter de tidigare bosättarna i Tinnerö är många, men inte så tydliga än för alla.

– Vår "egen" arkeolog, Gert Franzén, har inventerat i området i flera decennier och hittat över 600 gravrösen från järnåldern, men det finns också spår från både bronsåldern och stenåldern, så här har bott folk i åtminstone 7000 år.

Linköpings universitet och campus Norrköping arbetar med att göra en DVD-applikation som ska visa hur området såg ut vid olika tidsåldrar, från bronsåldern till den militära eran under 1900-talet.

Och den som bara vill vandra under ekarna och njuta av tystnaden ska finna att pulsen saktar av och själsfrid inträder.

Restaureringen av marken i Tinnerö svarar mot folkhälsomål nummer nio: Ökad fysisk aktivitet.

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Linköping

Linköpings kommun fortsätter arbetet för att öka takten i omställningen till en ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling.

Det övergripande målet för kommunens folkhälsoarbete är "God hälsa och livskvalitet för alla kommuninvånare". Barn och ungdomar utgör en prioriterad grupp. Hälsoskillnaderna mellan olika grupper i befolkningen ska på sikt utjämnas genom att förutsättningarna förbättras för de grupper i befolkningen som löper störst risk att utveckla ohälsa. Alla nämnder och styrelser medverkar i detta arbete.

Folkhälsoarbetet utgör en del i arbetet för hållbar utveckling. En handlingsplan för hållbar utveckling i Linköpings stadsdelar har

utarbetats. Hållbar utveckling på stadsdelsnivå innebär att inte bara Linköping som helhet utan också varje stadsdel har en hållbar utveckling. Utvecklingen följs kontinuerligt genom den välfärdsrapport som sammanställs en gång per mandatperiod. Under 2007 kommer ett webbaserat presentationsmaterial att introduceras där indikatorer för hållbar utveckling kontinuerligt uppdateras.

Folkmängd 31 december 2005: 137 636.

Ohälsotal 2005: 33,8 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 6,5 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18–24 år, 2005: 7,8 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.linkoping.se

Också på gång
i Linköping...

Bättre miljö med ekologisk mat

Om alla svenskar valde ekologisk mjölk istället för vanlig, då skulle användningen av bekämpningsmedel i jordbruket minska.

Mat är inte bara mat, det är miljö också. Vad vi äter påverkar miljön. Väljer fler KRAV-odlat minskar användningen av konstgödsel och bekämpningsmedel, vilket leder till mindre kemikalier i vattendrag och grundvatten.

I Linköping har Agenda 21-kontoret tagit fram en broschyr om mat och miljö, där fördelarna med KRAV-odlat och närproducerat understryks.

- Vi har använt broschyren och talat om detta vid flera tillfällen, vid Bondens marknad, vid en utställning om hälsa för skolklasser, och vid olika sportlovsaktiviteter.

- Vi har också haft en frukostutställning där vi jämfört en utländsk och en svensk frukost, till innehåll helt lika, men transportererna för att få hit ingredienserna till de olika frukostarna är helt olika, med vad det innebär av utsläpp av bland annat koldioxid.

Det berättar Annelie Frick vid Linköpings Agenda 21-kontor.

Ett annat sätt att skona miljön är att äta de frukter och grönsaker som produceras i närheten allt efter säsong. Det innebär förstås att vi måste avstå från till exempel apelsiner under sommaren, eftersom det inte är säsong för apelsiner i vår närhet då. Men då finns å andra sidan bär att äta, endera direkt från skogen, eller i affären.

Att äta närproducerat betyder mindre transporter och därmed ett friskare jordklot.

Mat och miljö svarar mot folkhälsomål nummer fem: Sunda och säkra miljöer och produkter, och folkhälsomål nummer tio: Goda matvanor och säkra livsmedel.

Läs mer på:

www.linkoping.se

Bondens egen marknads hemsida; www.bondensegen.com

KRAV; www.krav.se

Livsmedelsverket; www.slv.se

Eldsjälarna förändrar Hageby

Ombudsman för dem som mår dåligt och "kärleksambassadör", det är två beteckningar på Tony Eglund, eldsjäl i Norrköpings största bostadsområde Hageby.

Tony Eglund är inte den enda eldsjälen i Hageby, där finns projekt "Ditt nya Hageby" där de boende, som eldsjälar, arbetar med att utveckla bostadsområdet, både fysiskt och mänskligt.

Tony Eglund arbetar med det mänskliga.

– Många i Hageby lever i social fattigdom, det driver dem till isolering och sprit- och drogmissbruk mot ångesten, säger han.

Han vet, för han har själv varit där, har gått från att ha varit mitt i karriären till att bli psykiskt sjuk. Tack vare medicinering är han bra, men får sjukbidrag. Som en del i sin egen rehabilitering arbetar han hårt för att få sina olycks- systrar och -bröder på fötter igen, fungerar som mentor och som ombudsman för dem som inte kan själva.

Tony Eglund, kärleksambassadör, och Bernt Schneider, organisatör i Ditt Nya Hageby, brinner för sin stadsdel och folket som bor där.

De tar saken i egna händer

I Hageby, en stadsdel i södra Norrköping, bor omkring 7 500 människor. Hageby byggdes under miljonprogramsåren och i slutet av 1990-talet hade den kommunala fastighetsägaren Hyresbostäder stora hyresförluster.

Området fräschades upp, det köpcentrum som fanns fick nya hyresgäster, men det hjälpte inte. Området drogs också med mycken negativ publicitet, bland annat på grund av hög kriminalitet.

En reklamman fick av fastighetsägaren Hyresbostäder i uppdrag att marknadsföra området genom klatschiga foldrar, men kom tillbaka från en resa till USA med insikten om att det är människorna i området som själva måste ändra på bilden av området, att samhället byggs inifrån och ut.

Projektet "Ditt nya Hageby" startades. Det drevs från början just som ett projekt, men är numera permanentat och drivs av en ideell förening. Föreningen har nära samarbete med en resurspool där representanter för arbetsförmedlingen, försäkringskassan, polisen, skolan, socialtjänsten, kommunen, kyrkan och fastighetsägarna ingår.

– Vi började med att bjuda in de boende till fokusgrupper,

det kunde gälla den fysiska miljön, den sociala miljön, servicen i området.

Det säger Bernt Schneider, organisatör i föreningen och den som är ansvarig för att värva eldsjälar och hitta finansiering till föreningens olika projekt.

Eldsjälar ja, ur fokusgrupperna lösgjorde sig ett antal människor som brann särskilt för de olika frågorna, de blev eldsjälar med ansvar för var sina projekt. Idag finns ett 40-tal eldsjälar som var och en har en medarbetare, totalt är omkring 100 människor engagerade för att förändra Hageby.

Och man har fått mycket gjort sedan starten; en livsfarlig tidigare panncentral har rivits och ersatts av en blommande kulle med boulebana, man har räddat kvar den nedläggningshotade biblioteksfilialen, genomfartsleden Hagebygatan har förvandlats från dragracingbana med bara två övergångsställen till en lugn förortsgata med farthinder och fler övergångsställen.

– Den eldsjäl som hade hand om det projektet tog med kommunpolitikerna dit så de själva fick se hur hemsk trafiken var.

Omkring 100 människor – och enstaka hundar – är eldsjälar i Hageby.

Gula Träffpunkten i Hageby är navet för verksamheten.

Ett annat projekt har varit att bygga om skolgården, den eldsjäl som hade hand om det ordnade teckningstävling bland eleverna på skolan och fick en arkitekt att gratis rita den nya skolgården.

Gymnastiksalen har byggts om, fotbollsplanen som tidigare var full av gropar och tuvor är nu försedd med konstgräs, och så vidare.

Allt har skett tack vare att de boende, eldsjälarna, engagerat sig, tjatat på politiker, agerat och brunnit för sina projekt.

Som Tony Eglund, som arbetar hårt för sina skyddslingar.

– Jag har arbetat mycket med att få kontakt med myndigheterna; med försäkringskassan, Försörjningsstödet (socialtjänsten), med arbetsförmedlingen, kommunen och lands-

tinget. Nu ska också ett kommunalt forum starta där alla de här myndigheterna ska finnas samlade och dit de med socialt handikapp ska kunna gå och få hjälp.

Tony Eglund får kontakt med dem som behöver hans hjälp via kommunens försörjningsstöd – där han själv arbetar en dag i veckan – eller via försäkringskassan, kyrkan eller ryktesvägen.

– Det sprids ju, många vet att jag håller på med det här.

Och "det här" är bland annat att följa med till olika myndigheter, se till att hans adepters röster blir hörda och så förbereder han dem inför mötena med myndigheterna och tar reda på vad det är de vill. Och det är "kärleksenergin" som driver honom.

– Ja, det är den som får folk på fötter igen.

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Norrköping

Norrköpings kommun har organiserat sitt folkhälsoarbete inom ramen för ett kommungemensamt program med rubriken Välfärd och Hållbar utveckling. Det omfattar förutom målområdet Hälsa och livsstil också Delaktighet och inflytande, Integration och mångfald, Trygghet, Resurshushållning och resursanvändning.

Programmets frågor ligger direkt under kommunstyrelsen med ansvariga kommunalråd. Det finns strategiska tjänster kopplade till kommunens planeringskontor där frågorna samordnas.

I kommunen finns sju lokala hälsoråd som mer operativt arbetar med Hälsa- och livsstilsfrågor.

Folkmängd 31 december 2005: 124 642.

Ohälsotal 2005: 46,9 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 9,1 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18–24 år, 2005: 11,8 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.norrkoping.se/vard-omsorg/folkhalsa/

Också på gång
i Norrköping...

Beslut med eftertanke

Påverkar detta beslut barnen?

Det är en av sex frågor som tjänstemän i Norrköpings kommun ska ställa sig när de bereder ärenden.

Frågorna finns i den checklista till konsekvensbeskrivningar för hållbar utveckling som nu införs i den kommunala förvaltningen.

Syftet med checklistan är att göra hållbarhetsfrågorna tydliga och belysa dem inför de politiska besluten.

Barn- och ungdomsnämnden har provat checklistan längst.

– Den är ett bra verktyg för oss att se att vi tagit hänsyn till alla aspekter inför ett beslut, säger Li Teske, ordförande (s) i barn- och ungdomsnämnden. Eftersom checklistan finns med i beslutsprocessen kan vi politiker vara tryggare i att vi fattar bra beslut.

Nu ska checklistan införas i hela kommunförvaltningen och utbildning av handläggare pågår.

Detta är frågorna som handläggarna ska ställa sig när de bereder ett ärende inför ett politiskt beslut:

1. Påverkar detta beslut barnen?
2. Påverkar beslutet jämlikhet i hälsa?
3. Påverkar detta beslut jämställdheten?
4. Påverkar detta beslut möjligheterna till integration?
5. Påverkar detta beslut miljön?
6. Påverkar detta beslut företagande och utbudet av arbetstillfällen?

Hälsa förutsätter trygghet

Att känna sig trygg när man går ut och ha en plats där man kan träffa andra. Att ha någonstans att gå där man kan uttrycka sin mening. Att kunna genomföra en idé tillsammans med andra. Det låter kanske självklart, men just trygghet och tillit är en så grundläggande förutsättning för hälsa att vi lätt glömmer det.

Människor som vågar växa

I Baronbackarna i Örebro finns många starka och etablerade aktörer som arbetar för de boendes medverkan och välbefinnande. Kommunens processledare har i uppdrag att stödja nätverken. En gång i månaden träffas Baronbackarnas områdesgrupp. Det är ett opretentiöst, informellt forum där boende arbetar tillsammans med representanter för till exempel idrottsföreningar, kommunala förvaltningar, hyresgästföreningen, PRO, bostadsföretagen, skolan, socialförvaltningen och vårdcentralen. Här pejar man läget, tar upp eventuella problem och arbetar fram handlingsplaner.

Att veta vad som händer i området är viktigt. Baronbackarna har numera en egen tidning och i Boenderådet utbyter hyresgästerna information med bostadsbolagens representanter.

Baronbackarna är också en av sex stadsdelar i Örebro som har lokala områdesforum som är öppet för alla. Där förbe-

reds och diskuteras förslag till utveckling och förbättringar i bostadsområdet och den omgivande miljön. Högst på dagordningen står frågor som närhet till grönområden, trygga och säkra gång- och cykelvägar, platser för lek och samvaro och bibehållen service; bibliotek och ungdomsföreningar.

I stadsdelen Brickebacken pågår ett arbete under parollen "Brickebacken – en hälsosam stadsdel". Föreningar, studieförbund, bostadsföretag, kommunens och landstingens verksamheter och boende, alla är med och arbetar tillsammans. Ökad delaktighet och inflytande, bättre förutsättningar för fysisk aktivitet och hälsosam livsstil samt fler mötesplatser för kultur och gemenskap är målet för projektet som ska pågå i tre år. Barn, ungdomar och deras familjer prioriteras.

Örebro ingår som en av fyra städer i Partnerskap för hållbar välfärdsutveckling där utveckling av människors bostadsmiljöer står i centrum.

Det är viktigt att kunna röra sig fritt och enkelt.

Boendemiljön har en nyckelroll i folkhälsoarbetet.

Folkhälsoarbetet är en del i kommunens arbete för medborgarnas hälsa och livskvalitet. Många är berörda och medverkar i ett arbete som tar sig många olika uttryck och som skär genom kommunens alla verksamhetsområden (se faktaruta).

Förslaget att bygga regnskydd över en cykelbana i Örebro gav stor uppmärksamhet i media för några år sedan. Förslaget är lagt på is, men kan ses som ett uttryck för fritt nytänkande kring hur man kan öka människors förmåga att röra sig fritt i stadsrummet. Örebro satsar mycket på att utveckla gång- och cykelstråk som binder ihop stadsdelarna med varandra och med friluft- och rekreationsområdena ut

mot Hjälmarens öster om Örebro. Arbetet är inriktat både på att ta bort fysiska hinder och faror, att binda samman och öka orienterbarheten bland annat genom bättre skyltning. Det sista inte minst viktigt för att skapa trygghet. Människor som vågar röra sig fritt växer och mår bra.

Det folkhälsoarbete som Örebro bedriver inom Partnerskapet är inriktat på att ge alla lika möjligheter och svarar mot följande nationella folkhälsomål:

- 1: Delaktighet och inflytande i samhället
- 2: Ekonomisk och social trygghet
- 3: Trygga och goda uppväxtvillkor

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Örebro

Kommunstyrelsen beslutar om folkhälsoarbetet i Örebro kommun. Det berör alla verksamheter, från fysisk planering till bra matvanor i förskolan.

År 2000 beslutade kommunfullmäktige om tre inriktningsmål för folkhälsan:

- Jämlikhet i hälsa
- Goda uppväxtvillkor för barn och ungdomar
- Trygg och säker livsmiljö för alla
- För övergripande strategisk planering, samordning och kunskapsspridning finns
- Folkhälsostrateg

- Hälso pedagoger
- Hälso utvecklare
- Processledare för stadsdelsutveckling

Folkhälsoarbetet samordnas under stadskansliets planeringsenhet. Där finns också de samordnade resurserna för drog- och brottsförebyggande arbete, samt för integrationsfrågor.

Folkmängd 31 december 2005: 127 733.

Ohälsotal 2005: 38,2 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 8,2 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18–24 år, 2005: 11,2 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.orebro.se/visintra_200.htm

Också på gång i Örebro...

Allas delaktighet uppmuntras

Utveckling av bostadsområden och satsningen på gröna stråk är två exempel på folkhälsoarbete i Örebro. Det finns fler:

Kultur är hälsa. Tillsammans med skolan pågår arbetet för alla barns möjlighet att delta i olika kulturaktiviteter. Med "Blås i Varberga" samverkar skolan, Kulturskolan och det lokala folkhälsoarbetet genom att stimulera och uppmuntra barn och indirekt deras föräldrar att i större utsträckning delta i kulturaktiviteter.

Vandrande skolbussar. Ett organiserat samgående där flera familjer turas om att följa sina egna och andras barn till skolan.

Maten i skolan. "Mat och rörelseglädje i skolan" heter det utbildningsprogram som används gemensamt av skolbarnen och personalen. Här finns råd om mat, tips på aktiviteter, värderingsövningar kring mat och annat matnyttigt. Programmet är inriktat på de yngre skolbarnen men utvecklas nu för att täcka in hela grundskolan samt förskolorna.

Härligt att cykla i Västerås

Högsta växeln är ilagd, vinden kommer bakifrån och det är ett svagt medlut. I backarna blommar vitsippor, eller liljekonvaljer, säkert skiner också solen. I cykelväskan finns en termos och några mackor och längre fram efter vägen finns målet.

Ni vet hur det är när det är som mest härligt att cykla. I Västerås finns 60 mil cykelvägar att välja på och över 80 mål för cykelutflykter, som till exempel Tidö slott, uppfört 1645 av Axel Oxenstierna, eller naturreservatet Johannisberg där man kan bada och ströva under ekarna.

Västerås är en riktig cykelstad och har tillsammans med Svenska Cykelsällskapet startat ett så kallat TMF-projekt, där TMF står för Träning, Motion, Fritid. Målet är att få Västeråsborna att börja motionera i vardagen.

Med 60 mil cykelvägar finns det ingen anledning att lämna cykeln hemma.

Motion i vardagen är målet

På Stora Torget i Västerås står skulpturgruppen Asea-strömmen, skapad av konstnären BG Broström. Skulpturgruppen föreställer en rad cyklande Asea-arbetare i nästan naturlig storlek och är en hyllning till alla de arbetare som cyklade till arbetet på Asea på 30-, 40- och 50-talen.

Västeråsborna har fortsatt att cykla. Och nu har de fantastiska möjligheter att ta sig fram inne i centrala Västerås och i omgivningarna på de många milen cykelvägar.

TMF-lederna i Västerås är de första i landet och ingår i ett pilotprojekt för att öka cyklandet på fritiden. Svenska Cykelsällskapet talar om vikten av "närmotion" och finns det cykelleder som är nära och lättillgängliga ökar förstas intresset för att ge sig ut på cykeln.

Lederna vänder sig till alla som vill cykla för att träna, men också till dem som vill använda cykeln för att kunna göra utflykter.

I Västerås har man fått ihop hela 60 mil leder lämpliga för cykling. Kraven på lederna är höga; de måste vara trafiksäkra och får inte innehålla för många stopp. Vägunderlaget måste också vara av hög kvalitet.

De 60 milens cykelleder har delats upp i 131 olika avsnitt som vart och ett har försetts med en kvalitetskod, där man bland annat kan läsa ut om avsnittet lämpar sig för cykelträning, lite lugnare motionscykling eller avstressad turistcykling.

En del av lederna sträcker sig långt ut i stadens omgivelningar, medan andra finns på närmare håll. Ja, det finns även leder inne i centrala Västerås, också de försedda med förslag på ställen att stanna på och besöka.

Lederna har försetts med tydliga och många skyltar, hela 1 300 har satts upp. Och så finns det förstas kartor med alla cykellederna markerade.

I en bilaga till kartorna finns sevärdheterna uppräknade, där får man till exempel veta att Asköviken i Mälaren är en av landets finaste fågellokaler med många rovfåglar, och att Botaniska Trädgården i centrala Västerås är landets äldsta skolträdgård, grundad på 1600-talet.

Västerås stad har också tagit fram en cykelkarta över tätorten Västerås. Den innehåller 35 mil cykelbanor och finns både på papper och på webb. Kartan finns i en samlad folder

Motion i vardagen är målet, och skulpturgruppen Asea-strömmen av konstnären BG Broström kan vara föredömet.

Alla cykelvägar finns markerade på detaljrika kartor, där utflyktsmål, badplatser, caféer och annat är utmärkta.

tillsammans med förslag till olika slingor att cykla; upplevelseslingan, eller lila och röda hälsoslingan. På alla kartorna finns också förslag på intressanta platser att rasta på.

Men Västeråsborna cyklar inte bara på fritiden, de uppmanas också att cykla till jobbet, som Asea-arbetarna i skulpturen på Stora Torget gjorde. En cykla eller gå till jobbetkampanj arrangeras årligen av Västerås stad, i samarbete med landstinget och ett företag. I kampanjen uppmanas både företag och privatpersoner att cykla eller gå till jobbet. Ett särskilt schema har tagits fram där deltagarna fyller i om de cyklat eller gått, schemat skickas sedan in till arrangören.

Syftet med kampanjen är skapa nya motionsvanor hos Västeråsborna, så längden på cykelturen eller promenaden är inte det avgörande.

Högsta vinsten år 2006 var en resa till London för två. Och eftersom säkerheten är viktig när man cyklar delas det ut bonusvinster till dem som använder cykelhjälm.

Cykelprojekten i Västerås svarar mot folkhälsomål nummer nio: Ökad fysisk aktivitet.

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Västerås

Folkhälsoarbetet i Västerås utgår från stadens folkhälsoprogram som anger en värdegrund och inriktning av folkhälsoarbetet.

Folkhälsoprogrammet har antagits av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen har beslutat om prioriteringar. Folkhälsostrategen, som har sin tjänst på stadsledningskontoret, leder arbetet med hjälp av en styrgrupp bestående av direktörer i staden och bostadsbolaget.

Folkhälsorådet har ombildats. För närvarande ingår representan-

ter från staden, landstinget, högskolan, apoteket samt Friskis och Svettis i rådet. Syftet med folkhälsorådet är att skapa möjligheter till; erfarenhet och stimulans, kompetensutveckling och utbildning idéer samt nya satsningar och projekt.

Folkmängd 31 december 2005: 131 934.

Ohälsotal 2005: 42,4 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 8,1 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18–24 år, 2005: 12,0 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.vasteras.se/Miljo/

Också på gång
i Västerås...

Hälsobokslut för skolelever

Nära åtta av tio pojkar i årskurs sju i Västerås skolor trivs bra i skolan, andelen flickor i samma årskurs som trivs bra är något lägre.

I årskurs nio däremot är trivseln högre bland flickorna än bland pojkarna, men andelen som trivs är fortfarande hög.

Detta kan man läsa i den undersökning om hälsa, levnadsvanor och livsvillkor bland skoleleverna i Västmanland, som Landstinget Västmanland gjort på kommunernas uppdrag.

Hittills har fyra kartläggningar gjorts bland skolungdomar i årskurs sju och nio och i årskurs två på gymnasiet.

Undersökningen har genomförts som enkäter bland eleverna. Frågorna har grupperats så att resultatet ska kunna användas i elevhälsobokslut.

– Vi har brutit ner resultaten på skolnivå i Västerås, så att varje rektor kan planera för sina egna elever. Det är ju rektorerna som ansvarar för skolans inverkan på elevers hälsa, både den kroppsliga och den själsliga, och tanken är att de ska göra elevhälsobokslut varje år. Det säger Märten Hallberg, skolöverläkare i Västerås.

Frågorna i undersökningen speglar elevernas syn på tillståndet i skolan, men ger också besked om elevernas tobaksvanor, liksom drog- och alkoholbruk.

I rapporten kan man också få veta hur det ser ut med studieresultaten, med frånvaron, om det finns elever i behov av särskilt stöd, om det förekommer mobbning på skolan, hur eleverna ser på fysisk aktivitet, på skolmåltiderna och så vidare.

Resultaten är nedbrutna så att tillståndet för enskilda elever inte syns.

– Men rektorerna får ändå veta hur eleverna uppfattar tillståndet på skolan, och ser också om det behövs särskilda insatser av något slag, säger Märten Hallberg.

På Uno bestämmer ungdomarna

I februari i fjol slog Uno upp dörrarna. Uno är namnet på Ungdomens hus i Karlstad, och dit är alla över 16 år välkomna.

Uno finns mitt i centrala Karlstad och det är ungdomarna själva som styr och bestämmer vad som ska ske.

Uno är ett hus fullt av aktiviteter med caféet som centrum och hjärta. Den som inte bara vill fika kan aktivera sig i till exempel designrummet där det finns ett digitalt labb, symaskiner och där det finns möjlighet att trycka screentryck, tillverka smycken och teckna.

I danssalen kan den som vill träna hip hop, akrobatik och locking. Den som tröttnat på att repa hemma i källaren kan hyra in sig i Unos replokal, eller ställa sig direkt på Unos scen och rocka loss. På Stora scenen händer det massor; förutom spelningar har man också modevisningar, utställningar, föreläsningar, filmvisning eller teatersport.

Den som inte hittar något intressant bland de aktiviteter som redan finns, är välkommen att hitta på egna projekt.

Nu har Uno varit öppet i drygt ett år, ett år med många aktiviteter och många besökare – men utan Karlstads ungdomsfullmäktige hade inte Uno funnits.

På Uno i centrala Karlstad styr ungdomarna själva.

Här har ungdomar inflytande

Ungdomsfullmäktige har funnits i Karlstad sedan år 2000. Så fort någon fråga inom kommunen rör ungdomar, då vänder man sig till ungdomsfullmäktige för att få synpunkter.

– Vi har jättestort inflytande, säger nuvarande ordföranden i ungdomsfullmäktige Mazdak Haghanipour.

Allt började med en motion i kommunfullmäktige, 1999 anställde kommunen en person med uppdrag att intressera ungdomar för kommunpolitik – och för att kommunpolitikerna skulle få kunskap om hur ungdomar tänker.

Ett konvent som samlade 850 ungdomar mellan 15 och 20 år, blev inledningen. På konventet diskuterade ungdomarna vilka frågor som var viktiga, hur ett ungdomsfullmäktige skulle kunna se ut och vad ledamöterna skulle ägna sig åt.

Fyrtio ungdomar utsågs att driva frågorna vidare, ett reglemente för ungdomsfullmäktige formulerades, i mars 2000 antogs det av kommunfullmäktige och sedan dess har ungdomsfullmäktige funnits.

De frågor som lyftes upp den där första gången i ishallen rörde bland annat skolan, fritidsaktiviteter för ungdomar, kulturfrågor och så nattbussarnas tider och priser; små frågor och stora.

En rad utskott bildades redan vid konventet, andra har tillkommit efter hand. Nu finns följande utskott; arbetsutskottet, kultur och fritidsutskottet, skolutskottet, social- och miljöutskottet och graffitiutskottet.

Utskotten har två uppgifter; de ska dels arbeta efter besluten som fattas i ungdomsfullmäktige, dels verka för att ungdomar får större utrymme och större inflytande över huvud taget i kommunen. Det gör man genom kontakter både med kommunens nämnder och förvaltningar och i kontakterna med föreningsliv och privatpersoner i Karlstad.

Idag sitter 25 ungdomar i ungdomsfullmäktige och till dem finns 15 ersättare. Fullmäktige har möten en gång i månaden och utskotten träffas så ofta de vill och behöver.

Det här kräver förstås ett stort engagemang från ungdomarna, ett engagemang som kanske inte alla har.

– Det kan vara svårt att få ungdomar att ställa upp i val till fullmäktige, men det finns alltid eldsjälar, och de som engagerar sig gör det oftast för att de vill driva en fråga, säger Mazdak Haghanipour, som är ordförande för ungdomsfullmäktige, och som själv kom med för sitt engagemang i graffiti.

Ungdomarna har ett stort inflytande i Karlstad. Politiker och tjänstemän tar stor hänsyn till vad ungdomsfullmäktige anser.

Delaktighet och inflytande i samhället är det första folkhälsomålet, i Karlstad lever man upp till det.

En fråga där ungdomsfullmäktige kunnat påverka är buss-
trafiken.

– Vi har sett till att det nu går fler bussar och senare på
helgnätterna, när folk ska hem efter att ha varit ute. Dess-
utom har vi sett till att man sänkt busspriserna för ung-
domar. Och så sett till att Uno blev verklighet, säger Mazdak.

Ungdomsfullmäktige är inte bara en fin idé, det är också i
allra högsta grad en faktor som politiker och tjänstemän tar
hänsyn till.

– Så fort någonting rör ungdomar tar nämnder och
tjänstemän, ja alla, kontakt med oss och hör om våra åsikter,
säger Mazdak.

En dag för Rättvis handel, det står närmast på Ungdoms-
fullmäktiges schema. Skolavslutningen är en annan aktivitet

som ledamöterna engageras i. Ungdomarna ordnar uppträ-
danden och tävlingar i samarbete med kultur- och fritidsför-
valtningarna, och ser till att eleverna har en nykter och kul
avslutning. En kulturnatt planeras också i samarbete med
bland annat Uno, Värmlands museum och stadsbiblioteket.

Under våren 2006 började arbetet med att välja ett nytt
ungdomsfullmäktige för en ny mandatperiod på ett år.
Mazdak är en av de ungdomar som måste lämna fullmäktige,
han är 20 år och går numera på högskolan, och för att vara
med i ungdomsfullmäktige måste man vara folkbokförd i
kommunen och gå på högstadiet eller gymnasiet.

**Ungdomsfullmäktige svarar mot det första folkhälsomålet:
Delaktighet och inflytande i samhället.**

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Karlstads kommun

I Karlstads kommun är folkhälsofrågorna ett av flera horisontella
perspektiv som går "på tvärs" i organisationen och som ska beaktas
i alla verksamheter.

På kommunledningskontoret finns handläggare som arbetar med
att utveckla folkhälsa, jämställdhet, trygghet, handikapp och över-
gripande barn- och ungdomsfrågor. På samma enhet finns också
ekonomi- och budgetfrågorna.

Ett framgångsrikt resultat i arbetet med de horisontella perspek-
tiven ska bidra till en kommun i gott skick och kommunens vision
"Karlstad 100 000".

Folkmängd 31 december 2005: 82 096.

Ohälsotal 2005: 38,3 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 7,7 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18–24 år, 2005: 10,1 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.karlstad.se

Också på gång i Karlstad...

Säker och trygg på Gruvlyckan

Alla vill väl känna sig trygga och säkra hemma, i sitt eget bostadsområde och i sin egen kommun.

Karlstad har börjat ett långsiktigt arbete för att bli certifierad som "en säker och trygg kommun" och därmed också bli medlem i det internationella nätverket A safe community. Idag finns 14 certifierade kommuner i Sverige.

Ett första steg har Karlstad tagit genom att utse bostadsområdet Gruvlyckan till pilotområde för ökad säkerhet och trygghet. På Gruvlyckan samarbetar kommunen med de två bostadsbolagen, bostadsrättsföreningar och med hyresgästföreningen.

- Vi började med en enkät till de boende på Gruvlyckan för att kartlägga hur det var med skador, olyckor, om folk kände sig trygga, om de var utsatta för brott, berättar Gunnar Dahl som är kommunens trygghetsutvecklare.

- Och vi har fortsatt med trygghetsvandringar där vi tillsammans med de boende, kartlagt förekomsten av både trygga och otrygga miljöer och bland annat hittat trasig belysning, skräp, skrotbilar.

Allt det man funnit på trygghetsvandringarna har sedan överlämnats till kommunen och bostadsbolagen för åtgärder. Så har t ex buskage runt skolan på Gruvlyckan rensats för att öppna upp och minska risken för brott.

- Nu går vi vidare i olika projekt med fem frågor; skador bland äldre, skador bland barn och ungdomar, kvinnofrid, den fysiska miljön, brottsförebyggande - vi har noterat att det varit 240 inbrott i förråd, varav hälften aldrig anmälts för polisen.

2007 avslutas projektet på Gruvlyckan, men de nätverk som man nu bygger upp i projektet, liksom de erfarenheter man drar, ska användas i det fortsatta arbetet med att göra Karlstad till en certifierad säker och trygg kommun.

Arbetet på Gruvlyckan svarar mot följande folkhälsomål:

- 1: Delaktighet och inflytande i samhället
- 2: Ekonomisk och social trygghet
- 3: Trygga och goda uppväxtvillkor
- 5: Sunda och säkra miljöer och produkter

Läs mer på: www.karlstad.se/ko/folkhalsa_trygghet

Spel på lika villkor

Den som cyklar förbi Södra skolan i Falun kan få se hur pojkar och flickor spelar basket eller fotboll i samma lag under rasterna.

Lagen uppstår spontant utan inblandning från vuxna och det är inte så konstigt; Södra skolan och systerskolan Kvarnbergsskolan är först i landet med att bli jämställdhetsmärkta.

Redan 1995 började arbetet på Södra/Kvarnbergsskolan med jämställdhet i projektet På lika villkor. Personalen har utbildats i genuspedagogik och alla skolans arbetsgrupper har tagit fram handlingsplaner för jämställdhetsarbetet. Ett öga i emalj är det yttre tecknet på jämställdhetsmärkningen, men det är ett tecken som måste återerövas varje år, samtidigt som handlingsplanerna uppdateras.

De inre tecknen på att jämställdhetsarbetet gett resultat är att det blivit lugnare på skolan, att tonen mellan barnen är kamratligare och att flickor och pojkar leker mer ihop än tidigare.

Blandade lag på rasterna är alltså inte så konstigt.

FALUN

Jämställdhet för en lugnare skola

Varför får pojkarna breda ut sig på flickornas bekostnad i skolan? Det har Rita Liedholm, gymnasiadjunkt och projektledare för På lika villkor, alltid undrat över.

Forskning visar att pojkarna får det mesta av lärarens tid och uppmärksamhet i klassrummet. Måste det vara så?

Rita Liedholm tycker inte det. I stället vill hon att flickor och pojkar ska få utvecklas på lika villkor i skolan.

Efter doktorandstudier i språk och kön under handledning av professor Jan Einarsson, ville hon förverkliga sina idéer om att förändra könsmönstren i skolan.

Hon presenterade sina idéer om vidareutbildning av skolpersonalen i jämställdhetsfrågor för skolförvaltningen i Falun vintern 1993-94 och redan hösten 1994 var den första utbildningen igång. När Rita Liedholm kom med sin idé var skolförvaltningen just i färd med att formulera sin första jämställdhetsplan, så tiden var väl vald.

På lika villkor är en kompetensutveckling i jämställdhet som vänder sig till pedagoger inom förskola och skola i Falu kommun. Ett av målen med utbildningen är att långsiktigt förändra synen på könsroller i skolan, så att både flickor och

pojkar kan gå i skolan på lika villkor. Ett annat mål är att lärarna ska få upp ögonen för könstillhörighetens betydelse i undervisningen.

Lärare som gått igenom kompetensutvecklingen vittnar om hur de fått upp ögonen för hur tidigt barnen befästs i sina könsroller. Några exempel; pojkar på en skola tyckte att tjejerna kunde städa efter en grupp med både pojkar och flickor, just för att tjejerna är tjejer. Andra barn tyckte att en flicka inte kan dribbla hur länge som helst i smash-rutan – medan en pojke kan.

De kompetensutvecklade lärarna ser inte bara könsrollerna, de har också verktyg att hantera dem.

– De får ingen pärm med färdiga svar med sig, men vi diskuterar metoder och har värderingsövningar så lärarna får med sig ett annat sätt att bemöta barnen, och ett annat sätt att lägga upp undervisningen.

På lika villkor var ett projekt som skulle få några år på sig, och Rita Liedholm fick driva det själv. Det blev mer än några år; 2004 firade man 10-årsjubileum och idag blomstrar verksamheten rikligare än någonsin. Tack vare EU-pengar har

Skolan blir lugnare när pedagogerna i skolan arbetar på lika villkor. Rita Liedholm, initiativtagare och projektledare, till höger.

Många kommer på studiebesök för att se vad man åstadkommit i Falun.

man kunnat anställa fler pedagoger, flera kurser pågår, ytterligare utbildning startar i höst och det är till och med kö till utbildning under 2007 och 2008.

Grundutbildningen i På lika villkor pågår i tre terminer. Steg ett är undervisning i seminarieform, men också litteraturstudier. I steg två genomförs observationer i deltagarnas barn- eller elevgrupper, i steg tre utformas handlingsplaner. I steg fyra sammanställs dokumentationen och i steg fem utvärderas projektet.

Fler skolor och förskolor i Falun står i begrepp att ansöka om jämställdhetsmärkning - så På lika villkor blomstrar, intresset och efterfrågan på utbildningen är stort. Ett tiotal lärare som gått utbildningen för Rita Liedholm har hon sedan vidareutbildat till handledare och de i sin tur utbildar nu sina kollegor.

Faluns På lika villkor-projekt har väckt uppmärksamhet

även utanför kommunen, studiebesöken har varit flera. På lika villkor har också erbjudits som en 20-poängskurs till andra kommuner i Dalarna. På lika villkor sprider sig alltså som ringar på vattnet.

Och nu har projektet fått stöd genom EU:s Mål 3. En följd av det, och att man jämställdhetsmärker skolor, är att de skolor som anmäler sig måste skicka hela sin pedagogiska personal, även rektorn, till kompetensutvecklingen.

- Dessutom måste skolan visa hur man ska ta hand om nyanställd personal, så att jämställdhetsarbetet inte upphör bara för att någon går i pension.

När EU-pengarna är slut tar kommunen över projektet.

- Och vi håller på ända tills Lärarhögskolan för in jämställdhetsproblematiken i lärarutbildningen, säger Rita Liedholm.

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Falu kommun

I Falun är folkhälsan en av de tre dimensioner som tillsammans utgör basen för kommunens arbete. De andra är tillväxt och miljö.

Arbete med att integrera dessa områden pågår. Bland annat ska det sätt som målen inom de olika områdena används på för att styra kommunens verksamhet utvecklas och formerna för att påverka landstinget klarläggas. Som ett led i detta antogs Lokala Folkhälsomål för Falun 2006.

För att bättre integrera och få saker att hända inom de olika områdena inom folkhälsoarbetet sker under 2006 också en omorganisation av arbetet. Tanken är att skapa samordningsvinster genom

att slå ihop styrgrupper för olika områden (t ex olycksfall, BRÅ m fl) till en grupp som gemensamt planerar för kommunens folkhälsoarbete några år framåt.

I dagsläget finns det förutom en folkhälsosamordnare på heltid även fyra samordnare för delområden, som tillsammans motsvarar cirka tre heltidstjänster.

Folkmängd 31 december 2005: 55 274.

Ohälsotal 2005: 39,5 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 7,3 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, 18-24 år, 2005: 13,2 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.falun.se

Också på gång i Falun...

Hälsans stig

En promenad utefter Hälsans stig bidrar till ett sundare liv.

Hälsans stig är ett initiativ som kommer från Hjärt- och Lungsjukas Riksförbund, som tillsammans med kommuner runt om i landet ser till att Hälsans stigar anläggs. Hittills har drygt 80 sådana stigar tillkommit. Falun är en av de kommuner som just nu anlägger stigar.

Stigarna måste uppfylla ett antal kriterier för att få kallas Hälsans stig. De måste till exempel vara; tillgängliga för alla, inte ha några trappor eller branta backar, det ska vara möjligt att gå med rollator hela sträckan, stigarna ska vara separerade från övrig trafik och det ska kännas enkelt, tryggt och nära att ge sig ut på en promenad.

Och stigarna ska vara minst fyra kilometer långa. I Falun blir två stigar, båda runt sjöar, utsedda till Hälsans Stig. Den sammanlagda sträckan blir cirka åtta kilometer och varje kilometer är markerad med en stolpe för att man ska kunna börja och sluta promenaden var man vill, men ändå veta hur lång sträcka man promenerat.

Eftersom stigarna passerar olika kultur- och industriminnen ska informationsskyltar berätta för vandrarna vad de passerar.

Läs mer på www.hjart-lung.se/halsansstig

Projektet "Hälsans stig" svarar mot det nionde målområdet "ökad fysisk aktivitet".

Välfärdsbokslut skapar klarsyn

Om det finns ett ord som kan sammanfatta allt det som en kommun ska producera så är det välfärd. Just därför behövs ett sätt att mäta och redovisa kommunens resultat i andra termer än de siffror som finns i kommunens ordinarie bokslut.

Sedan år 2000 arbetar Östersunds kommun med välfärdsbokslut. Modellen har utvecklats av Sveriges kommuner och landsting och Statens folkhälsoinstitut tillsammans med ett antal kommuner, bland dem Östersund.

Att mäta och väga ett nyfött barn är lätt – men sedan då?

En hjälp att satsa på rätt saker

I välfärdsbokslutet bryts information från nationella register ned på kommunal nivå. Ur alla dessa siffror framträder mönster som ger Östersunds folkvalda ett bättre underlag för diskussion och beslut kring prioriteringar i hela mål- och styrkedjan. I dag är välfärdsbokslutet ett etablerat verktyg som till exempel läser av hur uppväxtvillkoren ser ut för barn och unga i olika delar av kommunen.

Under de första åren har barns och ungdomars hälsa stått i centrum för Östersunds folkhälsoarbete. Fyra av de elva nationella målområdena har prioriterats: delaktighet och inflytande, trygga och goda uppväxtvillkor, ökad fysisk aktivitet samt att stävja eller få bort bruket av tobak, alkohol, narkotika, dopning och överdrivet spelande.

Välfärdsbokslutet läser av om någon kommundel får låga värden vilket ger möjlighet att rikta kommunens insatser åt rätt håll.

Östersunds femte välfärdsbokslut talar klarspråk om ett av Östersunds bostadsområden där allt för många indikatorer pekar fel: Fler barn växer upp i hem där föräldrarna röker. Färre av barnen kan simma. Betygen är lägre. Föräldrarna har

lägre utbildningsnivå och färre av dem har jobb. Även valdeltagandet är lågt.

Analysen visar på flera underliggande förklaringar som de flesta politiker känner igen i sådana sammanhang. Området är relativt nytt, har hög in- och utflyttning och är mer mångkulturellt än andra områden i Östersunds kommun.

Att peka ut områden är naturligtvis känsligt. Men vinsten är en gemensam klarsyn som ger avtryck i alla avvägningar och beslut – från kommunfullmäktige över nämnd och förvaltning ned till de handlingsplaner och arbetsplaner som upprättas på enhetsnivå. Välfärdsbokslutet har samma status i kommunens mål- och styrkedja som det ordinarie bokslutet. Precis som i de nationella folkhälsomålen använder man sig av ett hälsobegrepp som är brett och omfattande. Alla förvaltningar är berörda.

– Folkhälsa kan i vissa öron låta som något som bara angår landstinget. Vi måste bli bättre på att definiera vad välfärd handlar om så att alla kommunens verksamheter känner sig berörda, säger Olliann Lundberg som är verksamhetscontroller på Östersunds kommun.

Sunda och säkra miljöer eftersträvas överallt.

Folkhälsa inbegriper folk i alla åldrar.

– Ett välfärdsbokslut kan läsa av vad vi åstadkommer i barnomsorg, skola, äldreomsorg, fritid, miljö, kultur och så vidare. På så sätt kan olika insatser samordnas, resurser kan styras mellan och inom förvaltningar och kommundelar så att det ger bäst utbyte för att nå uppsatta mål.

För att välfärdsbokslutet ska kunna vara en bra grund för målstyrning måste tydliga indikatorer – nyckeltal – finnas som ger rättvisande information om hur läget ser ut. Först då kan bra analyser göras.

– Metodiken måste utvecklas vidare, där finns mycket mer att göra framhåller Olliann Lundberg samtidigt som hon betonar att man måste våga pröva sig fram.

– Det har varit naturligt att börja med att fokusera på målgruppen barn och ungdomar, men inför 2006 breddas perspektivet till att även omfatta målgruppen äldre.

• För båda målgrupperna ingår folkhälsomålen 1, 9 och 10 som prioriterade områden, dvs delaktighet och inflytande i samhället, ökad fysisk aktivitet samt goda matvanor och säkra livsmedel.

• För målgruppen barn och ungdomar prioriteras också målområde 3; trygga och goda uppväxtvillkor och 11; minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och doping samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande.

• För målgruppen äldre är också målområde 5 prioriterat, dvs. sunda och säkra miljöer och produkter.

– Även om vissa målområden är särskilt prioriterade måste man vara uppmärksam på om det kommer oroväckande signaler från andra målområden, säger Olliann Lundberg.

Politikerna prioriterar årligen vilka målområden (utifrån de nationella folkhälsomålen) som förvaltningarna ska inrikta sitt arbete på. Resultat och redovisning av förvaltningarnas arbete sker i budgetuppföljningar i april och augusti, genom verksamhetsberättelsen och i välfärdsbokslutet. Politikerna kan sedan göra nya prioriteringar utifrån det resultat som kommer fram.

FAKTA

Folkhälsoarbetet i Östersund

Östersunds kommunstyrelse har tre utskott som bereder ärenden till styrelsen och fullmäktige. Personal- och organisationsutskottet består av förtroendevalda och är det utskott som hanterar frågor kring folkhälsa. Kommunen har ett folkhälsoråd vilket utgörs av kommunledningsgruppen (förvaltningscheferna) förstärkt av två tjänstemän från landstinget (folkhälsostrategen samt verksamhetsområdeschef).

Hösten 2006 inrättas en tjänst som kvalificerad utredare för folkhälsa, dessutom finns sedan tidigare en verksamhetscontroller med kommunövergripande ansvar för folkhälsa. Båda tjänsterna är place-

rade inom kommunledningsförvaltningen och ingår i folkhälsorådet.

Kommunen har också inrättat ett antal utvecklingsfora vilka har representation från samtliga förvaltningar och hanterar vissa kommunövergripande frågor på uppdrag av kommunledningsgruppen. Det finns bland annat ett utvecklingsforum för folkhälsan.

Folkmängd 31 december 2005: 58 428.

Ohälsotal 2005: 48,4 dagar (riksgenomsnitt 49,9).

Arbetslöshet inkl. åtgärder, i medeltal 2005: 8,5 procent (riket 6,1).

Arbetslöshet inkl. åtgärder 18-24 år, 2005: 12,8 procent (riket 9,1).

Läs mer på www.ostersund.se/miljohalsa/folkhalsa

Så går vi vidare

I många av de kommuner som ingår i det Nationella Healthy Cities nätverket finns lång erfarenhet av folkhälsoarbete. Under nätverkets två första arbetsår har vi lärt av varandra och haft ett rikt kunskapsutbyte. De första årens uppbyggnadsarbete är avklarat. Nätverket är nu på väg in i en andra fas där vi tillsammans utvecklar och förfinar våra metoder. Nu sträcker vi också ut trådar mot andra kommuner, nätverk och samarbetspartners.

Framåt arbetar nätverket vidare med de fyra prioriterade områdena hälsokonsekvensbeskrivningar (HKB) och hälsosam samhällsplanering, hälsosamt åldrande och ökad fysisk aktivitet. En gemensam prioritering gör det möjligt att fördjupa kunskaperna med framåtskridande såväl lokalt som nationellt med utveckling av folkhälsoarbetet, uppföljning samt ett ökat engagemang. I detta arbete kan vi också dra nytta av våra internationella kontakter.

Ett exempel är hälsokonsekvensbeskrivningar, där nätverket kommer att låna kompetens från Storbritannien som är långt framme med metodutveckling och goda modeller. För arbetet med hälsosam samhällsplanering finns mycket god kompetens inom partnerskapet som kommer att utvecklas och överföras till övriga medlemskommuner.

Folkhälsomål

Den nya svenska folkhälsopolitiken utgår från elva målområden som fokuserar på de faktorer i samhället som påverkar folkhälsan, det vill säga på livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor. Ansvaret för målen är fördelade mellan olika aktörer och nivåer i samhället.

Övergripande mål för folkhälsoarbetet:

Skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Målområden

- 1: Delaktighet och inflytande i samhället
- 2: Ekonomisk och social trygghet
- 3: Trygga och goda uppväxtvillkor
- 4: Ökad hälsa i arbetslivet
- 5: Sunda och säkra miljöer och produkter
- 6: En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård
- 7: Gott skydd mot smittspridning
- 8: Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa
- 9: Ökad fysisk aktivitet
- 10: Goda matvanor och säkra livsmedel
- 11: Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande

Läs mer på folkhälsoinstitutets hemsida www.fhi.se

